

izgovora. Pa kar ni, se najde, ako se dolgo išče. Tako so tudi Česki „mladi“ našli izgovor, in sicer ta-le:

„Sporazumljenje o glavnih točkah tirjatev narodne opozicije Česke z ustavoverno stranko ni mogoče, čas nas je učil, da se pri takih okoliščinah ne dá nič doseči. Najbolje bo tedaj za nas, ako sprejmemo ustavo brezpogojno, da s tem sčasoma vsaj po malem pridemo do kakih pravic.“

Z drugo besedo je to, kar velja tudi o naših mladih, kakor so sami izrekli: „Bodimo veseli, da nam državni zbor privošči vsaj nekoliko drobtin. Za pravice naroda se ne moremo poganjati, zahtevati ničesar, marveč le prositi in vse je dobro, kar izprosimo.“

Ali ni to pravo izdajstvo naroda? Pomislimo: kaj je začetek, bistvenost, kaj cilj ali namen državnopravne opozicije?

Odgovor vsaj na zadnjo točko vprašanja je tudi vodilo opozicije, katero določuje natanko njeno nalogo. Ta državnopravna opozicija se namreč drži misli, da le potem se more javno pravo naše prav razviti, ako se ustavni razvoj pripne na tiste dežele in kraljestva, iz katerih je država sestavljena in katerih pravice „de jure“ (po pravici) še veljajo, ki jih ne more nobena moč jim vzeti. Pravico braniti pa je poklic vsake npravne države. Monarhija naša se je osnovala po dvo-jestransko veljavnih pogodbah, v katerih se je na eni strani pravica vladarstva dinastiji pismeno zagotovila, na drugi pa posamesnim deželam njene pravice. Te pismene pogodbe bi morale tedaj biti prave temeljne državne postave, ne pa druge samovoljne, enostranske naredbe, kajti nobena pogodba se ne more enostransko ob veljavo spraviti, namreč brez privoljenja druge stranke, s katero je sklenjena. Avstrijska „ustava“ pa se je nam Slovanom vsilila, toraj dala nam brez našega privoljenja; zato je enaka poslopju, ki je zidano na star temelj. Nobeno poslopje pa se ne dá staviti brez ozira na temelj, če hoče biti trdno; dajo se sicer narediti nova nadstropja, dá se tudi vse lepo ozaljšati, da se prav močno vidi, a čez noč se utegne podreti.

Tako poslopje — trdno na videz, a trohljivo znotraj — je Avstrijska ustava, katero hočejo mladočehi in naši „mladi“ pripoznati kot stalo vsega pogajanja z državnozborsko stranko. Ali niso še dosti skusili v zadnjem zborovanji? ali niso še spoznali, da od brezozirnosti zdaj vladajoče stranke ni ničesar upati za Slovane? Dasiravno za manjšino državnega zbora tiči dva milijona prebivalcev več nego za večino, vendar ni upati boljšega, dokler ne bo pravičnega volilnega reda. Tako dolgo se mora potrpeti, kajti s to stranko je vsako porazumljenje nemogoče. Ali bi mogla opozicija sistem, katerega je sto- in stokrat za nepravičnega, pogubljivega, neavstrijskega proglasila, kar naenkrat odobriti, se more odpovedati pravicam, katere ji gredo po starem pravu, in s tem, da popusti opozicijo, odložiti edino orožje, namreč politiko, abstinencije, nevdeleževanja? Nikakor! Držati se je mora tako dolgo, da si pridobi spoštovanje nasprotne stranke, potem še le se bo začelo pogajanje zaradi sporazumljenja ali sprave med narodi. Dolgo to tako ne bo trpelo, kajti število tistih, ki iščejo v sedanjem državnem zboru blagor in rešitev Avstrije, postaja že zdaj čedalje manjše.

„Vendar zdaj še ni čas — pravi dopisnik iz Českega v „Reformi“ — za naskočno politiko. Sovražnika v njegovem sedanjem vtrjenem taboru potolči še ne moremo, pa izstradamo ga.“

In to se bo gotovo zgodilo, to prerokuje celó Dunajsk list, ki ne zagovarja sicer nepogojno vsega postopanja Slovanov in državnopravne stranke, timveč je le objektivni, toraj pravičen.

Življenjepisne črtice.

Oroslav Caf.

Kakor je bralcem našim že znano, je 3. dne t. m. sloveči jezikoslovec Oroslav Caf v Ptujem na Štajarskem v hudem napadu blaznosti svojemu življenju sam konec storil; 60 let stari mož se je namreč vstrelil. Ker vemo, da bo naše bralce mikalo kaj več zvedeti o tem učenjaku in narodnjaku, podamo jim to, kar piše njegov prijatelj g. Davorin Trstenjak, ki je gotovo dobro poznal njega in njegova dela, o njem l. 1872 v 3. številki „Zore“.

Piše namreč:

„Pred 40 leti je na slovstvenem polji tudi začel delovati drug rodoljub mladeneč, ki še sedaj živi, in je svoja dela k dovršku spravil, kolikor to more pomankljiva uprava človeškega duha. Njegovo ime je sicer slavno znano med slovenskimi učenjaki in domorodci, a malo manje so znana slovstvena dela njegova, ki čakajo priložnosti in potov, po katerih bi prišla na beli svet. Slovenski narod, kateremu je posvetil vse svoje dušne in gmotne moči, ima pravico izvedeti, kateri moževi, kako in kedaj so začeli za njegovo dušno prerodenje delovati. Je pa ta blagi mož in izvrstni učenjak: Jurij Oroslav Caf. Rodil se je 13. aprila 1814 v Rečici, fare sv. Trojice v Slovenskih goricah, kakošne 4 ure daleč od Maribora. Prve šole je obiskoval v farni šoli, 5 gimnazijalnih razredov je izvrstno opravil v Mariboru, druge študije na graškem vseučilišči. Vže kot učenec modroslovja je slovel kot eden najboljših poznavateljev grškega jezika, in stopivši v Graško duhovensko semenišče je ne samo napredoval v vseh bogoslovnih naukih izvrstno, nego tudi s posebno lahkoto si je prilastoval znanost arabskega, hebrejskega in sirijskega jezika. Ravnateljstvo, ki je znalo ceniti njegove zmožnosti, ga je postavilo za predstojnika v c. kr. konviktu, v katerem ga je mladež ljubila kakor svojega najboljšega prijatelja. Leta 1837 za duhovnika posvečen, pride naš slavi rodoljub za kaplana v Lebring pri Vildonu, in leta 1839 pa v Fravhajn blizu Maribora, kjer je kaplanoval 20 let. Romantični, zdravi in mirni ta kraj se mu je dopadel tako, da je vsakokrat prosil, naj ga tam še dalje pusté, kedar so ga namenjali kam inamo prestaviti. Tukaj je imel dovolj časa ves svojim študijam posvetiti se. Uže kot dijak je bil izurjen v vseh slovanskih jezicah, l. 1840 začne preučevati vse jezike arjanskega debla. Najprve preuči Boppove in Pottove dela o sanskritščini, po tem se spravi na preučevanje zendskega jezika, in ne moremo se načuditi, s kolikim požrtvovanjem si je nakupoval drage slovnice in besednjake dotičnih jezikov. Marsikatera javna biblioteka nima takošnih jezikoslovnih knjig, kakor Cafova. Deset tisoč goldinarjev gotovega denarja bi imel danes v hranilnici, ko bi jih ne bil daroval za znanost in domovino. Ko se Caf seznani s strojem azijske betve arjanskega jezika, preuči evropsko, staro germanščino, keltščino, litovščino in vse romanske jezike. Tako z jezikoslovnimi vednostmi oborožen se spravi na spise svoje, katere hočemo malo dalje doli navesti. Zraven tega je nabiral pridno narodne pesmi, prislovice in gradivo za slovenski besednik. Čez 60.000 besedí je poslal v Ljubljano za slovensko-nemški slovar, ki se ima s pomočjo Wolfove ustanovnine na svetlo dati. Njegovi nabirki so iz vseh slovenskih izvornikov, iz vseh natisnjenih in rokopisnih slovarjev, iz časopisov in knjig, posebno pa iz naroda. Imel je pri sebi in preredit jih večkrat skoz celo zimo z lastnim denarjem — slovenske možé iz Režije, Medjimurja, Krasa, Koroškega, in z njimi prebiral vse slov-

nike slovenske, celi „Orbis pictus“ Komenskega in poizvedaval, kako tej ali oni reči pravijo v onih krajih. Stare Pohorke je najel za prejo, da so mu pevaje prele povemo, ker tako so najlože pravile pesni; tudi napeve je marljivo zapisaval. Zraven tega ni zamudil dolžnosti svojega stanú, viši so ga častili in hvalili, zato pričuje dvakratni slavní poklic sekovskega redništva, ki ga je enkrat hotelo imeti za profesorja pastirne na univerzi, drugikrat za podravnatelja v duhovnem semenišči. Caf je prosil, naj ga pusté v njegovem mirnem Fravhajmu, da more svoje študije dokončati. Storiili so to radi, in tako pokazali, da znajo uvaževati vrednost slovstvenega delovanja. Bile bi mu omenjene službe lahko pot odprle do kakošne mitre, a naša „anima candida“ je bila zadovoljna s — komarvo. Kot kaplan fravhajmski je predstavil tudi Kampejevega Robinsona, zložil več molitvenih bukev, in vse to je delal, da si je z zasluženim honorarjem mogel kupiti — drage jezikoslovne knjige. Tudi za materijalno blagostanje svojih ovčic je skrbel naš učenjak, ustanovil v Fravhajmu drevesnico in trsovnico, posebno pa je bil velik prijatelj šole, in z ustanovljenjem farne knjižice skrbel za dobro slovensko berilo. Vlada mu je tudi izročila prestavo „Računice“ za šole, in on je bil prvi, ki je ustvaril matematično terminologijo. Zraven je podpiral slovenske časnike s svojimi prineski, pogostem brez imena, včasih pod imenom: Belankin. V literarni zavezi pa je živel z vsemi odličnejšimi slovanskimi pisatelji, in kdor izmed teh je hodil na pot v Jugoslavijo, nij zamudil Cafa v tistem Fravhajmu obiskati.

Leta 1859 mora se „sub obedientia sacerdotali“ naš vrli rodoljub preseliti v Maribor, kjer mu je rajni škof Slomšek izročil mesto semeniškega podravnatelja, in pa profesuro pastirne, zraven še dušno pastirstvo v semeniški cerkvi. S solzami v očéh me (Trstenjaka) obiše v Mariboru, kjer sem takrat živel, in se mi potoži, kako težko zapusti svojo službo, kako težko se loči od ovčic, ki so ga ljubile in čestile kot najboljšega očeta. V semenišči je delal marljivo kot vodja in učitelj duhovne mladeži, a malo časa mu je ostalo za študije, tudi se nij v mestnem zraku čutil zdravega. Da zopet pride v svoj pravi element — k študijam, prosi pri Dunajskem provincijalu reda Minoritov za sprejetje v red sv. Frančiška. Z veseljem je bil sprejet, ker so mu obljubili, da sme v Ptujskem samostanu vse žive dni živeti, in ker so mu tudi obljubili potrebnega časa, da utegne dokončati svoja dela.

Škofu Slomšku je bridko pri srci bilo izgubiti iz vrste sekularnega duhovništva tako izvrstno moč in pridnega delavca v vinogradu gospodovem, zato mu ponudi, ker ni hotel nobenega kanonikata, mesto beneficijata v Ptui, ob enem ga imenovavši duhovnim svetovalcem. Caf hvaležno prime to sicer ne mastno službico, v kateri vendar najde potrebnega časa za literarno delovanje. Pod Thunovim ministerstvom so Pražki učenjaki, kakor: Hanke, Šafařík, Čelakovský, Purkyně, Hattala itd. si dosti prizadevali, da Caf dobí mesto na Praškem vseučilišči, in sicer profesuro primerjajočega jezikoslovja, katera je bila po odstopu Schleicher-jevem izpraznjena. Govore, da tega poklica niso podpirali pri ministerstvu lastni rojaki. Žalostno! to bi bilo mesto za tako temeljitega učenjaka. Vendar naš rodoljub živi zadovoljen, in dela kakor marljiva čebelica. Bog nam ga še dolgo let ohrani. Mi smo pri njem videli dogotovljene sledeče spise, razen uže v tem članku omenjenih, in sicer:

a) Critico-etymologicum Lexicon slovenicum; 60 pól.

b) Izdelovanja jezikoslovna indoevropska; 160 pól. Slovarji so pisani po srednjem samoglasniku, da se želena beseda lahko najde.

c) Slovniških opazek za slovenščino in slovanščino 42 sešitkov.

d) Kritiški slovarček k bolgarskim pesmam Miladinovičev, v katerem so tujke iz turškega in novogrškega pojasnjene. 6 pól.

e) Dostavkov, popravkov in razlag k Miklošičevemu „Lexic. paleoslov.“. 20 pól.

f) Slovniških opazek k indoevropskim jezikoslovnim preiskavam. 50 pól.

Zraven tega manje spise o slovniških pogreških, ki se v naših celó v vednostnih knjigah potikajo, in nam besedni razum prečijo in pačijo, dalje vspešno primerjanje in razlaganje rezijanske in ogersko-slovenske slovnice, izjasnenja staroslovenščine iz slovenskega narečja itd., toraj vse skupaj črez 500 pól z velikim trdom nabranega jezikoslovnega blaga. Caf stoji na vrhuncu jezikoslovnih znanosti, in njegovo imé bode, kedar njegovi spisi zagledajo beli svet, tako cenjeno kakor imena Miklošič, Buslaev, Bopp, Pott, Schleicher itd.“

To je bil mož, čegar zguba je domovini naši zelo občutljiva. Zapustil je veliko in dragocenih del, posebno biblioteka njegova ima veliko vrednost. Najimenitnejših del je 110, med temi najbolj dragi sanskritski besednjak v 6 zvezkih, izdan po akademiji učenosti v Petrogradu. Pa še tudi drugih dragih in redkih knjig je veliko. Rokopisov je velik predal poln. Tako ga bomo spoznavali bolj na tanko še le po smrti. Literarične zapuščine dobi po lastnoročni njegovi oporoki polovico Zagrebška akademija znanosti, polovico pa „Slovenska Matica“. Za to zapuščino, katera bo izdatno pomnožila narodno blago, gre ranjcemu hvala vsega naroda.

Bodi mu večni spomin!

Mnogovrstne novice.

* *Kralj se ne le po imenu lahko imenuje Rihard King*, posestnik okraja „Santa Cobrutus“, kjer ima 65.000 goved, 10.000 konj, 7000 ovac, 8000 kóz in 84.132 njiv. Vse čede pase 300 mehikanskih pastirjev, kateri potrebujejo pri tem delu 1000 konj. King dobí vsako leto po 12.000 telet in prodá 10.000 glav pitane živine.

* *Prof. Landerer v Atenah* trdi, da ima cvetje rumenega volovskega očesa (*Chrysanthemum regetum*) in belega (*Chrysanthemum Leucanthemum*) ravno tako mrčesom neprijetno moč v sebi, kakor *Pyrethrum caucasicum*, iz katerega cvetja se napravlja perziški prah zoper mrčese. Ker se te cvetlice tudi pri nas nahajajo, ni težko se prepričati, ali ima profesor Landerer prav ali ne.

* *Pregled ljudi celega sveta*. Na celem okrogu naše zemlje štejejo sedaj okoli 1288 milijonov duš. Oni govorijo 3642 jezikov in narečij. Raznih vér štejemo okoli tisoč. Katoličanov je 185 milijonov. Protestantov vsake barve je okoli 100 milijonov. Nezedinjenih Gerkov je 80 milijonov, družih kristijanov je 15 milijonov, Judov se šteje 6 do 7 milijonov, Mohamedanov 70 milijonov. Po tem takem ostaja še okoli 830 milijonov nevernikov ali poganov. — Umerje jih povprek vsaki dan 91.554 ljudi, vsako uro 3730, vsako minuto 60. Po čez vzeto življenje ljudi na tem svetu je 33 let; ena četrta ljudi pomrje v prvih sedmih letih življenja, polovica jih pomrje do sedemnajstih let; med 1000 ljudi je komaj eden, ki doseže sto let, med 500 eden doseže 90 let, in med 100 eden 60 let.